

Sermo de communi resurrectione, de paenitentia et de caritate, et in secundum adventum domini nostri Iesu Christi

Λόγος περι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ μετανοίας καὶ ἀγάπης. Καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Ἀγαπητοί, μηδὲν προτιμησώμεθα πλέον τῆς ἀνυποκρίτου ἀγάπης· πολλὰ γὰρ πταίομεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀγάπην κτησώμεθα· αὕτη γὰρ καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. Τί γὰρ τὸ ὄφελος, ἀδελφοί, ἐὰν πάντα ἔχωμεν, τὴν δὲ σφύζουσαν ἡμᾶς ἀγάπην οὐκ ἔχωμεν; Τί τὸ ὄφελος, ἐὰν τις ἄριστον ποιήσῃ μέγα καὶ καλέσῃ βασιλέα καὶ ἄρχοντα, καὶ πάντα ἐτοιμάσῃ τὰ ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐν οὐδενὶ λειπόμενος, ἄλλας δὲ οὐκ ἔχη; Μὴ δύναται βρωθῆναι ὁ ἄριστος ἐκεῖνος; Οὐ μόνον δὲ τὴν ἔξοδον ἐζημιώθη καὶ τοὺς κόπους 48 ἀπώλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἐαυτῷ ὕβριν προσήνεγκε παρὰ τῶν κεκλημένων. Οὕτως καὶ ἐνταῦθα, ἀδελφοί μου, τί τὸ ὄφελος ἡμᾶς εἰς ἀνέμους κοπιᾶν χωρὶς ἀγάπης; Χωρὶς τῆς ἀγάπης πᾶν ἔργον ἀκάθαρτον· κἂν παρθενίαν τις ἔχη, κἂν νηστεύῃ, εἴτε ἀγρυπνῇ, κἂν εὐχηται, κἂν δοχὴν ποιῇ πτωχοῖς, εἴτε δῶρα προσφέρῃ τῷ Θεῷ ἢ ἀπαρχὰς καὶ καρποφορίας, κἂν ἐκκλησίας κτίσῃ, ἢ μείζον ἄλλο τι πράττῃ, χωρὶς ἀγάπης πάντα εἰς κενὸν λογισθήσονται παρὰ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ εὐδοκεῖ ἐν αὐτοῖς. Μὴ οὖν βουληθῆς χωρὶς τῆς ἀγάπης ποιῆσαι τι. Ἐὰν δὲ εἴπῃς, κἂν τὸν ἀδελφόν μου μισῶ, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν ἀγαπῶ, εὐρίσκη ψεύστης. Ἐλέγχει σε Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, λέγων ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἐώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἐώρακε; Φανερόν οὖν ἐστὶν ὅτι ὁ ἔχων μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ δοκῶν ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν ψεύστης ἐστὶν καὶ ἐαυτὸν φρεναπατᾶ. Λέγει γὰρ πάλιν Ἰωάννης ὅτι ταύτην τὴν ἐντολὴν ἀπ' αὐτοῦ ἔχομεν, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾶ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. 49 Ὡ θαῦμα ἐξαίσιον καὶ παράδοξον! Ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἀγάπην ὅλον τὸν νόμον πληροῖ· πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη. Ὡ δύναμις ἀγάπης ἀνείκαστος! Ὡ δύναμις ἀγάπης ἀμέτρητος! Οὐδὲν τῆς ἀγάπης τιμιώτερον, οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐν τῇ γῆ. Αὕτη ἡ θεία ἀγάπη ἐστὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἀγάπη αἰτία πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἀγάπη τὸ ἄλλας τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἀγάπη τὸ τέλος τοῦ νόμου. Αὕτη ἐνώκησεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἄβελ. Αὕτη τοῖς Πατριάρχαις συνήργησεν. Αὕτη τὸν Μωυσῆν ἐφύλαξεν. Αὕτη ἐν τοῖς Προφήταις κατεσκύνωσεν. Αὕτη τὸν Δαυῖδ οἰκητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐποίησεν. Αὕτη τὸν Ἰὼβ ἐνίσχυσεν. Καὶ τί οὐ λέγω τὰ μείζονα; Αὕτη τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν πρὸς ἡμᾶς κατήγαγε. Διὰ τῆς ἀγάπης πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐφανερώθη. Ὁ θάνατος κατελύθη, ὁ ἄδης ἠχμαλωτίσθη, ὁ Ἄδὰμ ἀνακέκληται. Διὰ τῆς ἀγάπης μία ποιμνὴ γέγονεν Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Διὰ τῆς ἀγάπης ὁ παράδεισος ἠνέωκται, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐπήγγελται. Αὕτη τοὺς ἄλιεῖς ἐσόφισεν. Αὕτη τοὺς Μάρτυρας ἐνίσχυσεν. Αὕτη τὰς ἐρήμους πολιτείας ἀνέδειξεν. Αὕτη τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια ψαλμωδίας ἐπλήρωσεν. Αὕτη ἐδίδαξεν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας 50 τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην βαδίζειν ὁδόν. Ἀλλὰ μέχρι τίνοσ οὐ στήσω τὸν περὶ τῆς ἀγάπης λόγον; Τίς γὰρ ἱκανὸς πάντα διηγῆσασθαι τὰ τῆς ἀγάπης κατορθώματα; Ἀλλὰ οὔτε οἱ Ἄγγελοι κατ' ἀξίαν διηγῆσονται. Ὡ μακαρία ἀγάπη, χορηγὲ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ὡ μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, οἱ τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀνυπόκριτον ἀγάπην κτησάμενοι. Καθὼς εἶπεν ὁ Δεσπότης, ὅτι μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ταύτην τὴν θείαν ἀγάπην ἔχων Παῦλος ὁ ἀπόστολος, ἔλεγεν· ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. Οὐκ ἀποδίδοι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, οὐ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας. Ταύτην ὁ

κτησάμενος οὐδενὶ ὑπερηφανεῖ, οὐ φθονεῖ, οὐκ ὀργίζεται, οὐ γογγύζει, οὐ μισεῖ τὸν ἀδελφόν ποτε. Ταύτην ὁ ἔχων οὐ μόνον τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ἀγαπᾷ, ἀλλὰ καὶ τοὺς θλίβοντας αὐτόν. Ταύτην τὴν θείαν ἀγάπην ἔχων Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς, ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων αὐτὸν παρεκάλει τὸν Θεόν, λέγων· Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὁ πάντα περιφρονήσας καὶ τὴν ἀγάπην κτησάμε 51 νος. Τούτου ὁ μισθὸς καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐξάνει. Τούτου ὁ στέφανος ἠτοιμάσται. Τοῦτον πάντες οἱ Ἄγγελοι μακαρίζουσι. Τούτου ὁ Δεσπότης οὐδέποτε χωρίζεται· ὁ Θεὸς γὰρ ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀγάπης ταῦτα. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, καὶ λαλήσωμεν περὶ μετανοίας καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως. Ταῦτα μελετῶμεν, ἀγαπητοί, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἀποβλέποντες ὥραν, καὶ οὐ μὴ λάθησθε τῆς μηδέποτε σβεννυμένης φλογός. Ὁ ψαλμὸς ἐπὶ τοῦ στόματος ὑμῶν ἀδιαλείπτως ἔστω· Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας. Ὅπου ὁ ψαλμὸς, ἐκεῖ καὶ ὁ Θεός· ὅπου δὲ τὰ διαβολικὰ ἄσματα, ἐκεῖ ὀργὴ Θεοῦ καὶ οὐαί. Ὅπου ἱεραὶ βίβλοι καὶ ἀναγνώσεις, ἐκεῖ εὐφροσύνη δικαίων καὶ σωτηρία ψυχῶν· ὅπου δὲ κιθάραι καὶ χοροί, ἐκεῖ σκοτισμὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ τοῦ Διαβόλου ἑορτή. Τί οὖν τὸ ὄφελος, ἀδελφοί, ἔνθεν πρὸς ὥραν χορεύειν καὶ πανηγυρίζειν, ἐκεῖ δὲ κολάζεσθαι εἰς τοὺς αἰῶνας; Ἐννοήσωμεν ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσουσι τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐν τῇ ὥρᾳ 52 ἐκείνῃ. Ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἐκεῖ οὐδεὶς δύναται βοηθῆσαι ἄλλον, ἀλλ' ἕκαστος τὸ ἴδιον φορτίον βαστάζων ἴσταται, ἐκδεχόμενος τὴν ἀπόφασιν τὴν μέλλουσαν ἐξελεῖν κατ' αὐτοῦ. Ταῦτα κατὰ νοῦν ἔχοντες, ἀγαπητοί, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ὡς ὁ Ἀπόστολος ἐδίδαξε. Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος. Ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ τὰ τῶν ἐθνῶν σχήματα, καὶ μηκέτι περιπατήσωμεν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατοῦσι. Τὰς τῶν Ἁγίων μνείας ἐπιτελοῦντες, μνημονεύσωμεν πάντων τῶν ἐν ἀδυναμίᾳ, χηρῶν, ὀρφανῶν, ξένων, πτωχῶν, τῶν ἐν φυλακαῖς, τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Τὰς ἑορτὰς τιμήσωμεν, ἑορτάζοντες μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμικῶς καὶ χριστιανικῶς. Μὴ πρόθυρα στεφανώσωμεν, μὴ χοροὺς στησώμεθα, μὴ αὐλοῖς καὶ κιθάραις τὴν ἀκοὴν ἡμῶν ἐκθελύνωμεν, μὴ ἱμάτια μαλακὰ περιβαλώμεθα, μὴ χρυσοῦ περιλάμψεσι, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ 53 ἀσελγείαις· ἀλλὰ ταῦτα πάντα παρεάσωμεν Ἑλλησι καὶ Ἰουδαίοις. Ἡμεῖς δὲ τῷ τιμῷ καὶ ζωοποιῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος τὰ πρόθυρα ἡμῶν στεφανώσωμεν, λέγοντες μετὰ τοῦ Ἀποστόλου· ἐμοὶ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν ἡμῶν τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ ἐπὶ τῶν μετώπων καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ ἐπὶ παντὸς μέλους ἡμῶν τοῦτον ἐνσημειώσωμεθα καὶ αὐτὸν ὀπλισώμεθα, τὸ ἀήττητον ὄπλον τῶν Χριστιανῶν, τὸν νικητὴν τοῦ θανάτου, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, τὸ φῶς τῶν περάτων, τὸν ἀνοίκτην τοῦ παραδείσου, τὸν τῶν αἱρέσεων καταλύτην, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, τὸ μέγα φυλακτήριον καὶ σωτήριον καύχημα τῶν Ὀρθοδόξων. Τοῦτον, Χριστιανοί, καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὥραν καὶ στιγμὴν μὴ διαλείπωμεν περιφέροντες ἐν παντὶ τόπῳ. Χωρὶς αὐτοῦ μηδὲν ἐπιτελέσης, ἀλλὰ καὶ κοιμώμενος καὶ ἀνιστάμενος καὶ ἐργαζόμενος καὶ ἐσθίων καὶ πίνων καὶ ὀδεύων καὶ θάλασσαν πλέων καὶ ποταμὸν διαβαίνων, πάντα τὰ μέλη σου τῷ ζωοποιῷ σταυρῷ κατακόσμησον, καὶ οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά, καὶ μᾶστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκηνώματί σου. Τοῦτον θεῶ 54 ροῦσαι αἱ ἐναντίαί δύναμεις φρίττουσαι ὑποχωροῦσιν. Οὗτος καὶ τὴν οἰκουμένην ἡγίασεν· οὗτος τὸ σκότος ἠφάνισεν καὶ τὸ φῶς ἐπανήγαγεν· οὗτος τὴν πλάνην κατήγησεν· οὗτος τὰ ἔθνη συνήγαγεν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ εἰς μίαν ἐκκλησίαν

καὶ εἰς μίαν πίστιν καὶ εἰς ἓν βάπτισμα ἐν ἀγάπῃ συνέδησε· τὸ ἀκαταμάχητον τεῖχος τῶν Ὁρθοδόξων. Ποῖον στόμα ἢ ποία γλῶσσα ἀξίως ἐγκωμιάσει τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Οὗτός ἐστιν ὁ παγεὶς ἐν τόπῳ κρανίου καὶ εὐθέως βλαστήσας τὸν βότρυν τῆς ζωῆς ἡμῶν. Ἐν τούτῳ τῷ τιμίῳ ὄπλῳ Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν διέρρηξε τὴν παμφάγον τοῦ ἄδου γαστέρα καὶ τὸ πολυμήχανον τοῦ Διαβόλου ἐνέφραξε στόμα. Τοῦτον ἰδὼν ὁ θεήλατος θάνατος πάντας οὐς εἶχεν ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου ἀπέλυσε. Τούτῳ ὀπλισάμενοι οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι, πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ κατεπάτησαν. Τοῦτον περιβαλλόμενοι ἀντὶ θώρακος οἱ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ μάρτυρες, πάσας τὰς ἐπινοίας καὶ θράση τῶν τυράννων κατήγγησαν. Τοῦτον βαστάζοντες οἱ τῷ κόσμῳ ἀποτασσόμενοι, μετὰ πολλῆς προθυμίας [κατοικοῦσιν] ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαϊς 55 τῆς γῆς τὰς καταμονὰς ποιοῦνται. Ὡς τῆς ἀμετρήτου ἀγαθότητος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ! Πόσα ἀγαθὰ ἐδώρησατο διὰ τοῦ σταυροῦ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων; Αὐτὸς πάλιν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου, πρῶτος μέλλει ἀναφαίνεσθαι ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ δόξης πολλῆς καὶ πλήθους στρατιᾶς Ἀγγέλων, τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἐκφοβῶν καὶ ἐκθλίβων, τοὺς δὲ πιστοὺς χαροποιῶν καὶ φωτίζων, καὶ τὴν παρουσίαν μηνύων τοῦ μεγάλου Βασιλέως. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τιμίου σταυροῦ ταῦτα καὶ πλείονα τούτων. Τὰ δὲ μετὰ τοῦτον, ἡγουν τὰ ὀπίσω αὐτοῦ ἐρχόμενα, διηγήσομαι ποταπά. Ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν ὑπερβαίνοντα πᾶσαν διήγησιν καὶ ἐκπλήττοντα πᾶσαν ἀκοήν. Οἴμοι, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι! Ἐμνήσθην τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ ἐτρόμαξα, καὶ ἐνταῦθα καταπαῦσαι τὸν λόγον ἐβουλήθην ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φόβου, ἐνθυμούμενος τὰ μέλλοντα ἀποκαλύπτεσθαι ὀπίσω τοῦ τιμίου σταυροῦ. Τίς γὰρ αὐτὰ διηγήσεται, ἢ τίς τολμήσει ἐξειπεῖν; Ποῖον στόμα ἀπαγγεῖλη; Ποία δὲ γλῶσσα 56 φθέγγεται; Ποία δὲ φωνὴ δηλώσει; Ποία δὲ ἀκοὴ χωρήσει ἀκοῦσαι, ἅπερ οὐδὲ οἱ οὐρανοὶ ὑπενεγκεῖν δύνανται; Τοιαῦτα γὰρ μεγάλα καὶ φρικτὰ θαυμάσια οὔτε ἐγένοντο ἐν ὄλαις ταῖς γενεαῖς οὔτε γενήσονται. Καὶ ἄρτι μὲν πολλάκις, ἐὰν ἀστραπὴ ἢ βροντὴ τρανοτέρα γένηται, πάντας ἐκθροεῖ, καὶ πάντες εἰς γῆν ἐπικλινόμενοι δειλιῶντες φρίττομεν. Πῶς δὲ ὑπενέγκωμεν τότε, ὅταν ἀκούσωμεν τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος φοβερὸν κεκραγίας καὶ ἐξυπνιζούσης τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους δικαίους τε καὶ ἀμαρτωλοὺς! Τότε ἐν τῷ ἄδῃ τὰ ὄσα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀκούσαντα τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, περιτρέχουσι μετὰ σπουδῆς, ζητοῦντα τὰς ἑαυτῶν ἀρμονίας. Ὅταν ἴδωμεν πᾶσαν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀνισταμένην, ἕκαστον ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ ἐπισυναγομένους ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς τὸ κριτήριον, ποῖος φόβος, ποταπὴ δὲ φρίκη λήψεται ἡμᾶς; Κελεύει γὰρ ὁ μέγας Βασιλεύς, καὶ εὐθέως μετὰ τρόμου καὶ σπουδῆς δώσει ἢ γῆ τοὺς νεκροὺς αὐτῆς, ἢ θάλασσα τοὺς ἑαυτῆς νεκροὺς, καὶ ὁ ἄδης τοὺς ἰδίους νεκροὺς· καὶ εἴτε θηρίον ἤρπασεν, ἢ ἰχθὺς ἐμέλισεν, εἴτε ὄρνεον διήρπασε, πάντες ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ παραστήσονται, καὶ θριξὶ μία οὐκ ἀπολειφθήσεται. 57 Ὅταν ἴδωμεν τὸν πύρινον ποταμὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ ἀνατολῶν μετὰ θυμοῦ, ὥσπερ ἀγρίαν θάλασσαν, καὶ κατεσθίοντα τὰ ὄρη καὶ τὰς νάπας, καὶ κατακαίοντα πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα, τότε, ἀγαπητοί, ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκείνου αἰ πηγαὶ ἐκλείπουσιν, οἱ ποταμοὶ ἀφανίζονται, ἢ θάλασσα ξηραίνεται, ὁ ἀὴρ κλονεῖται, τὰ ἄστρα πίπτουσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἥλιος ἐκλείπει, ἢ σελήνη μεταβάλλεται εἰς αἷμα, ὁ οὐρανὸς εἰλίσσεται ὡς βιβλίον. Ὅταν δὲ θεωρήσωμεν τοὺς Ἀγγέλους ἀποστελλομένους καὶ περιτρέχοντας μετὰ σπουδῆς καὶ ἐπισυνάγοντας τοὺς ἐκλεκτοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἀπ' ἄκρων οὐρανοῦ ἕως ἄκρων αὐτοῦ· ὅταν ἴδωμεν οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν· ὅταν ἴδωμεν τὸν φοβερὸν θρόνον ἐτοιμαζόμενον· ὅταν θεωρήσωμεν τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀναφανέν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν φωτίζοντα πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, τότε πάντες θεωροῦντες ἐν τῷ ὕψει φανέν τὸ

βασιλικὸν τοῦτο καὶ φοβερὸν σκῆπτρον, ἐπιγινώσκει ἕκαστος ὅτι εὐθέως ὀπίσω τούτου ὁ Βασιλεὺς μέλλει ἀναφαίνεσθαι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ. Τίς ἄρα ἀπαντήσεται τῷ Χριστῷ καὶ ἀπολογήσεται; Καὶ ἐὰν σύνοιδεν 58 ἑαυτῷ πταίσματα ἢ παραπτώματα, ἴσταται γυμνὸς καὶ τεθλιμμένος, ἐκδεχόμενος τὴν ἀπόφασιν τὴν μέλλουσαν ἐξελεῖν κατ' αὐτοῦ. Ἐκαστος γὰρ θεωρεῖ τὰ ἴδια ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ ἰστάμενα, κἂν τε ἀγαθὰ, κἂν τε φαῦλα. Τότε οἱ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν βαδίσαντες, καὶ πάντες οἱ γνησίως μετανοήσαντες, καὶ πάντες οἱ ἐλεήμονες καὶ ξενοδόχοι ἴστανται ἰλαροί, μετὰ πάσης χαρᾶς προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἔρχεται γὰρ ἵνα στεφανώσῃ τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς καὶ νηστείαις καὶ ψαλμωδίαις. Ἔρχεται ἵνα μακαρίσῃ τοὺς πενθήσαντας ἐπὶ τοῖς παραπτώμασιν αὐτῶν. Ἔρχεται ἵνα εὐφράνῃ τοὺς ἐλεήμονας. Ἔρχεται ἵνα ὑψώσῃ τοὺς πτωχεύσαντας διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· τοὺς μὴ ἀγαπήσαντας τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ πάντα καταλιπόντας καὶ αὐτῷ μόνῳ ἀκολουθήσαντας. Ἔρχεται οὐκέτι ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ, ὡς ἀστραπὴ φοβερά. Τότε γίνεται κραυγὴ μεγάλη λέγουσα· ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται! Ἴδου ὁ Κριτὴς παραγίνεται! Ἴδου ὁ Δικαστὴς τῶν δικαστῶν ἀποκαλύπτεται! Ἴδου ὁ τῶν ὄλων Θεὸς παραγίνεται 59 κρῖναι τὴν οἰκουμένην καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ! Τότε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐκ τῆς κραυγῆς ἐκείνης τρομάξουσιν οἱ νεφροὶ τῆς γῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, καὶ θάλασσα καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι. Τότε, ἀγαπητοί, φόβος καὶ τρόμος καὶ ἔκστασις λήψεται πάντα ἄνθρωπον ἐκ τῆς κραυγῆς καὶ τοῦ ἤχου τῆς σάλπιγγος καὶ τῆς προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. Τότε αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Τότε προβαδίσουσιν ἀστραπαί. Προτρέχουσι στρατιαὶ Ἀγγέλων. Οἱ τῶν Ἀρχαγγέλων χοροὶ ἐτοιμάζονται. Τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεείμ τὰ πολυόμματα ἐν ἰσχύϊ καὶ βοᾷ κρᾶζουσιν· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. Τότε πᾶν κτίσμα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἐν δυνάμει κρᾶζουσιν· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Τότε σχισθήσονται οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀποκαλυφθήσεται ὁ τῶν βασιλέων Βασιλεὺς καὶ Ἄρχων τῶν ἀρχόντων, ὡς ἀστραπὴ φοβερά, μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης ἀνεικάστου. Καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται 60 ἐπ' αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Τότε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἰς φυγὴν τραπήσονται, καθὼς ὁ Ἰωάννης προεδήλωσε, λέγων· εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτόν· οὐδ' ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Φεῦ, ἄμαρτωλοὶ δὲ ποῦ στησόμεθα! Τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθὼς εἶρηκε, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη. Ποταπὴ ἄρα ψυχὴ μέλλει εὐρεθῆναι, ἵνα δυνηθῇ ὑπομεῖναι, ὅτε τεθῶσι θρόνοι, καὶ κριτήριον καθίσει, καὶ βίβλοι ἀνοιχθῶσι; Τότε θεασόμεθα τὰς ἀναριθμήτους τῶν Ἀγγέλων δυνάμεις παρεστῶσας κύκλῳ ἐν φόβῳ. Τότε ἑνὸς ἑκάστου τὰ ἔργα ἐπὶ Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἀναγινώσκονται καὶ θριαμβεύονται. Τότε πληροῦται ἡ προφητεία Δαυιδ, ἡ λέγουσα· ἐγὼ Δαυιδ ἐθεώρουν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ ὁ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε. Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών· ἡ θριξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύρια μυριάδες παρεστήκεσαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεύχθησαν. 61 Μέγας ὁ φόβος, ἀδελφοί, ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, ὅτε ἀνοιχθῶσιν ἐκεῖναι αἱ φοβεραὶ βίβλοι, ἔνθα γεγραμμένα εἰσὶ τὰ ἔργα ἡμῶν καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν, καὶ ἃ ἐπράξαμεν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ ἐνομίσαμεν λαθεῖν τὸν Θεὸν τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς. Ἐκεῖ ἀναγέγραπται πᾶσα πρᾶξις καὶ ἐνθύμησις ἀνθρώπων, κἂν τε ἀγαθὰ κἂν τε φαῦλα. ὦ, πόσων δακρύων χρῆζομεν διὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἣν ἀμελοῦμεν! Διὰ γὰρ τῶν δακρύων καὶ ἐλεημοσυνῶν δυνάμεθα

ἐξαλείψαι τὰ γεγραμμένα ἐγκλήματα. Ὡ, πόσα στενάξομεν καὶ ἐλεεινὰ δακρύσομεν, ὅταν ἴδωμεν τὴν οὐρανῶν βασιλείαν ἀπόρητον! Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους θεασόμεθα τὰς φοβερὰς κολάσεις φαινομένας· μέσον δὲ τούτων πᾶσαν φύσιν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ ἕως τοῦ γεννηθέντος πάντων ὕστερον, καὶ πάντας προσκυνούντας ἐπὶ πρόσωπον! Τότε πληρωθήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγαιῶν καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν 62 Θεοῦ Πατρὸς, Ἀμὴν. Ἐρώτησις. Ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ φιλόχριστοι ἀκροαταί· διδάσκαλε, εἰπέ ἡμῖν καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καὶ πῶς ἐπερωτῶνται. Ἀπόκρισις. Τότε, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης ἰσταμένη μέσον τῆς βασιλείας καὶ τῆς κρίσεως, μέσον ζωῆς καὶ θανάτου, μέσον χαρᾶς καὶ ἀνάγκης· καὶ πάντες κάτω νεύοντες βλέπουσι τοὺς ἔμπροσθεν τοῦ βήματος παρισταμένους καὶ ἐπερωτωμένους, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν ἀμελείᾳ ζήσαντας. Καὶ ταῦτα θεωροῦντες, πάλιν κάτω νεύοντες ἐνθυμοῦνται τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ βλέπει ἕκαστος τὰ ἴδια ἔργα ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἰστάμενα, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα· ἕκαστος ἂν προέπεμψε. Τότε οἱ φαῦλα πράξαντες καὶ μὴ μετανοήσαντες ὀδυρόμενοι λέγουσιν· ὦ, πῶς οὐκ ἠγωνισάμεθα οἱ ἄθλιοι, ἀλλ' ἐν ἀμελείᾳ τὸν καιρὸν ἀπωλέσαμεν, παίζοντες καὶ παιζόμενοι; Πῶς οὐκ ἠγρυπνήσαμεν; Διατί οὐκ ἐνηστεύσαμεν; Διατί οὐκ ἠλεήσαμεν πτωχοὺς; Διατί ἐφθονήσαμεν οἱ ἄθλιοι καὶ ἐπράξαμεν κακά; Διατί οὐ μετενοήσαμεν, ὡς καιρὸς ἦν μετανοίας, ἀλλὰ γελῶντες καὶ τρυφῶντες καὶ μετεωριζόμενοι ἐτελέσαμεν; Ὅτε μετανοίας καιρὸς 63 οὐκέτι ἐστί, τί ποιήσωμεν; Ὅτι ἔφθασεν ἡ φοβερὰ ἡμέρα καὶ ὥρα, ἣν ἠκούσαμεν πολλάκις καὶ ἐγελῶμεν. Τί ποιήσωμεν οἱ ἐλεεινοί, ὅτι αἱ βίβλοι ἠνεώχθησαν καὶ κρίνουσιν ἅπαντας; Ταῦτα αὐτῶν διαλογιζομένων, ἀκούουσι τῆς φωνῆς τοῦ Κριτοῦ φοβερῶς κεκραγότες καὶ λέγοντος· δεῖξάτε τὰ ἔργα ὑμῶν καὶ λάβετε τὸν μισθόν. Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ σαλευθήσονται πάντα τὰ τάγματα τῶν Χριστιανῶν· ἀρχιερεῖς καὶ διάκονοι καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκαστος γάρ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἐγείρεται ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ. Τότε σαλευθήσονται <φόβῳ> βασιλεῖς καὶ δυνασταί, σοφοὶ καὶ πλούσιοι καὶ πένητες, διότι ἐπέστη ἡ ὥρα, ἵνα θερίσῃ ἕκαστος ὃ ἔσπειρεν. Ἐρώτησις. Ἠρώτησαν οἱ φιλόχριστοι ἀκροαταί· εἰπέ ἡμῖν καὶ μετὰ ταῦτα, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, τί μέλλουσιν ἀκούειν ἢ παθεῖν. Ἀπόκρισις. Οἴμοι, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι! Θέλω εἰπεῖν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκ τοῦ φόβου ἀνακόπτομαι! Ἡ φωνή μου ἐκλείπει, τὰ δάκρυά μου προτρέχουσι, καὶ ἰλιγγιῶ! Φρικτὸν γὰρ τὸ διήγημα. Ἐρώτησις. Οἱ φιλόχριστοι· εἰπέ διὰ τὸν Κύριον πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν. 64 Ὁ διδάσκαλος λέγει· τότε, φιλόχριστοι, ἐρευνᾶται ἐκάστου ἡ σφραγὶς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἣν ἔλαβεν ἕκαστος ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἀπαιτεῖται ἕκαστος τὴν πίστιν ἀμίαντον καὶ τὴν σφραγίδα ἄθραυστον καὶ τὸν χιτῶνα ἀμόλυντον, καὶ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἣν ὠμολόγησεν ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων, λέγων· ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· οὐχὶ ἐνὶ ἡ δὺο ἢ πέντε, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Διαβόλου. Ταύτην οὖν τὴν καλὴν ἀποταγὴν ἀπαιτούμεθα ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ· καὶ μακάριος ὅστις ἐφύλαξε, καθὼς καὶ συνετάχθη. Δι' ἑνὸς γὰρ ῥήματος ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Διαβόλου· μοιχείαν τὴν βδελυρωτάτην, πορνείαν, φόνους, ἀκαθαρσίαν, φθόνον, κλοπὴν, λοιδορίαν, πικρίαν, θυμόν, ἀργολογίαν, μέθην, μνησικακίαν, ζῆλον, ὑπερηφανίαν, βλακείαν, γέλωτα, κιθαρισμούς, ὄρχησμούς, χοραυλίας, καταλέγματα, τραγωδίας, τὰ ἄσματα τῶν δαιμόνων, πλεονεξίαν, μισαδελφίαν, τὰ ἔσχατα πάντων τῶν κακῶν, πρωτομαντίαν, εἰδωλολατρίαν, φαρμακείαν. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἀποτάσσεται πᾶς Χριστιανὸς ἐπὶ τῆς ἀγίας κολυμβήθρας. Ταύτην τὴν ἀποταγὴν ἀπαιτούμεθα ἐν τῇ

ώρα εκείνη. 65 Ἐρώτησις. Οἱ φιλόχριστοι· εἶπε ἡμῖν καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καὶ πῶς ἐπερωτῶνται. Ὁ διδάσκαλος λέγει· λαλήσω ἐν ὀδύνη, καὶ εἶπω ἐν στεναγμοῖς μετὰ δακρύων· οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατὸν ἐκεῖνα χωρὶς δακρύων διηγῆσασθαι, καθότι τὰ ἔσχατά εἰσι. Τότε, φιλόχριστοι, μετὰ τὸ ἐρευνᾶσθαι καὶ ἐξετασθῆναι πάντας, καὶ πάντων τὰ ἔργα δημοσιευθῆναι ἐπὶ Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, καὶ καταργηθῆ ἅσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύνამις, καὶ πάντες οἱ ἐχθροὶ τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· τότε λοιπόν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, ἀφορίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Τὰ πρόβατα, τὰ ἔχοντα τοὺς καλοὺς καρπούς· τὰ πρόβατα, τὰ γινώσκοντα τὸν Ποιμένα· τὰ πρόβατα, <τὰ> ἐσφραγισμένα, τὰ φυλάξαντα τὴν σφραγίδα ἄθραυστον· τὰ πρόβατα, τὰ ἀκολουθήσαντα τὸν Ποιμένα τὸν μέγαν, τὸν εἰπόντα, δεῦτε ὀπίσω μου· τὰ πρόβατα, τὰ μὴ μίαναντα τὴν ἀγίαν πίστιν μετὰ τῶν βλασφημῶν αἰρετικῶν. Ταῦτα τὰ πρόβατα στήσει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐωνύμων. Ταῦτα τὰ ἐρίφια εἰσὶν ὅσοι καρπὸν 66 οὐκ ἔχουσιν· ὅσοι τὸν Ποιμένα παρώξυναν. Οὗτοί εἰσι τὰ ἐρίφια, τὰ νεμόμενα μετὰ τῶν αἰρετικῶν καὶ τὴν ἀγίαν πίστιν μιαίνοντα· οἵτινες ἐσκίρτησαν, ἐτρύφησαν, ἐχόρευσαν, καὶ σωρεύσαντες τὸ οὐαὶ ἐξήλθον ἐκ τοῦ βίου, παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ ἔρημοι, πάσης ἀκαθαρσίας πεπληρωμένοι. Οὓς ἰδὼν ὁ Θεὸς ἀποστρέφει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν, καὶ στήσει αὐτοὺς ἐξ ἀριστερῶν. Τότε λέγει τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἐπηγγελμένην ὑμῖν βασιλείαν. Δεῦτε οἱ υἱοὶ τοῦ φωτός μου. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τῆς ἐμῆς βασιλείας κληρονόμοι. Δεῦτε οἱ δι' ἐμὲ πτωχεύσαντες καὶ πεινάσαντες καὶ διψήσαντες· οἱ μὴ ἀγαπήσαντες τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν κόσμῳ. Δεῦτε οἱ δι' ἐμὲ καταλιπόντες πᾶσαν χώραν καὶ χαρὰν τοῦ κόσμου· συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ γονεῖς καὶ τέκνα. Δεῦτε οἱ ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαϊς τῆς γῆς οἱ μετὰ τῶν θηρίων οἰκήσαντες· οἰκήσατε μετὰ Ἀγγέλων ἐν οὐρανοῖς. Δεῦτε πάντες οἱ ἐλεήμονες καὶ ξενοδόχοι. Δεῦτε πάντες οἱ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν βαδίσαντες. Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ κατα 67 βολῆς κόσμου. Τότε λέγει καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον. Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ μεμισημένοι καὶ ἀνελεήμονες καὶ μισάδελφοι καὶ μισόχριστοι. Οὐκ ἠλέησατε, οὐκ ἔλεθησθε. Οὐκ ἠκούσατέ μου τῶν ἀχράντων Εὐαγγελίων καὶ τῶν μακαρίων μου μαθητῶν, οὐδὲ ἐγὼ εἰσακούσομαι τῶν θρήνων ὑμῶν. Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς· ἀπελαύσατε τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ζωῇ ὑμῶν. Ἐκεῖ καθ' ἐκάστην διὰ τῶν Γραφῶν ἐβόων, καὶ ἀκούοντες ἐχλευάζετε τοὺς ἀναγινώσκοντας. Καὶ νῦν λέγω· οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον καὶ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Τότε ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐρώτησις. Οἱ φιλόχριστοι εἶπον· εἰς μίαν κόλασιν ἀποτρέχονται πάντες, ἢ διάφοροι κολάσεις εἰσὶν; Ἀπόκρισις. Ὁ διδάσκαλος λέγει· διάφοροι κολάσεις εἰσὶ, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἠκούσατε. Ἔστιν οὖν σκότος ἐξώτερον ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ· γένενα 68 πυρὸς τόπος ἄλλος· βρυγμὸς ὀδόντων τόπος ἴδιος· ὁ σκῶληξ ὁ ἀκοίμητος ἐν ἐτέρῳ τόπῳ· ἡ λίμνη τοῦ πυρὸς τόπος ἕτερος· ὁ τάρταρος τόπος ἴδιος· τὸ ἄσβεστον πῦρ ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ· ὁ πύρινος ποταμὸς ἀλλαχοῦ. Ἐν ταύταις ταῖς κολάσεσι καταμερίζονται οἱ ἐλεεινοί, ἕκαστος πρὸς ἀναλογίαν τῶν πταισμάτων αὐτοῦ. Καὶ ὥσπερ εἰσὶ διαφοραὶ ἁμαρτιῶν, οὕτως εἰσὶ διάφοροι κολάσεις. Ἐρώτησις. Οἱ φιλόχριστοι· εἶπε ἡμῖν καὶ τὴν διαφορὰν τῶν κολάσεων. Ἀπόκρισις. Ὁ διδάσκαλος λέγει· ἄλλως κολάζεται ὁ μοιχός, καὶ ἄλλως ὁ πόρνος, καὶ ἄλλως ὁ φονεὺς, καὶ ἄλλως ὁ κλέπτης, καὶ ἄλλως ὁ μέθυσος. Οἱ δὲ ἐν αἰρέσεσι συμμεινόμενοι ἀκούσουσι· ἀρθήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου. Οἱ δὲ ἔχοντες ἔχθραν κατ' ἀλλήλων, καὶ συμβῆ αὐτοὺς ἐξελεθῆν

ἐκ τοῦ βίου, ἀπαραίτητον κρῖμα εὐρήσουσι, καὶ ὡς μεμισημένοι εἰς τὸ ἐξώτερον πέμπονται σκότος, ὡς τὸν Χριστὸν μισήσαντες, τὸν εἰπόντα· ἀγαπάτε ἀλλήλους καὶ συγχωρεῖτε. Οὐαὶ τότε τῷ φιλοπόρνῳ· οὐαὶ τῷ μοιχῷ· οὐαὶ τῷ μεθύσῳ· 69 οὐαὶ τοῖς φαρμακοῖς καὶ τοῖς μάντεσι· οὐαὶ τοῖς τὰ γραπτὰ ποιοῦσι καὶ γοητείας καὶ μαγείας καὶ περιεργίας· οὐ μόνον τοῖς ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς προστρέχουσιν αὐτοῖς. Οὐαὶ οἱ τὸν οἶνον πίνοντες μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν. Οὐαὶ τοῖς συμμεινομένοις μετὰ τῶν βλασφημῶν αἰρετικῶν. Οὐαὶ τοῖς ἐνυβρίζουσι τὰς θείας Γραφάς. Οὐαὶ τοῖς ἀπολοῦσι τὸν τῆς μετανοίας καιρὸν εἰς γελοῖα καὶ μετεωρισμούς· ζητήσουσι γὰρ μετὰ δακρῶν πικρῶν τοὺς καιρούς, οὓς κακῶς ἔδαπάνησαν, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. Οὐαὶ τοῖς δικαιοῦσι τὸν ἀσεβῆς ἕνεκεν δώρων. Οὐαὶ τοῖς ἀρπάζουσι τὰ ἀλλότρια. Καὶ ἵνα συντόμως εἴπω· οὐαὶ πᾶσι τοῖς ἐξ ἀριστερῶν λαχοῦσιν, ὅταν ἀκούσωσι τὸ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, καί, ἀπέλθατε, κατηραμένοι καὶ μεμισημένοι, εἰς τὰ ἔργα ὑμῶν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Καὶ εὐθέως ταράσσονται καὶ ἀπέρχονται καὶ ἀπελαύνονται ἀπὸ τοῦ βήματος μετὰ μεγάλου κλαυθμοῦ καὶ παραδίδονται εἰς χεῖρας τοῦ θανάτου, ἵνα ποιμανῆ αὐτούς, καθὼς γέγραπται. 70 Οἱ φιλόχριστοι· παρακαλοῦμέν σε, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἵνα τελείως πληροφορήσης ἡμᾶς καὶ περὶ τούτου· τὸ πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ ἀπέρχονται εἰς τὰς κολάσεις οἱ ἄθλιοι. Ὁ διδάσκαλος πάλιν δακρῦσας καὶ ταῖς χερεῖς τύψας τὸ στῆθος, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· ὦ ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, ποῖαν ὀδυνηρὰν διήγησιν παρακαλεῖτε ἀκοῦσαι! Ὡς τῆς φρικτῆς καὶ φοβερᾶς ὥρας! Οἴμοι, οἴμοι, ἀγαπητοί μου, τίς τολμήσει διηγῆσασθαι, ἢ τίς βαστάσει ἀκοῦσαι ταῦτα τῆς φοβερᾶς καὶ ὑστερωτέρας διηγήσεως! Ὅσοι ἔχετε δάκρυα, κλαύσατε· καὶ οἱ μὴ ἔχοντες, δεῦτε, ἀκούσατε τί ἡμᾶς περιμένει, καὶ μὴ ἀμελῶμεν τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Τότε γὰρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τὸν ἔλεεινὸν ἐκείνον χωρισμὸν καὶ ἀποδημοῦσιν ἀποδημίαν ἐπιστροφὴν μὴ ἔχουσαν. Τότε διαχωρισθήσονται ἐπίσκοποι ἀπὸ συνεπισκόπων, καὶ πρεσβύτεροι ἀπὸ συμπρεσβυτέρων, καὶ διάκονοι ἀπὸ συνδιακόνων, ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνώσται ἀπὸ τῶν ἐταίρων αὐτῶν. Τότε διαχωρισθήσονται οἱ ποτὲ βασιλεῖς καὶ κλαύσουσιν ὡς νήπια καὶ ἐλαθήσονται ὡς ἀνδράποδα. Τό τε στενάζουσιν ἄρχοντες καὶ εὐρεθήσονται ἔρημοι καὶ ἀποβλέψουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῶν. Οὔτε ὁ πλοῦτος φαίνεται, οὔτε οἱ κόλακες παρὶ 71 στανται. Τότε διαχωρισθήσονται οἱ ἐν ἀμελείᾳ ζήσαντες μοναχοί, οἱ τὸν κόσμον ποθήσαντες καὶ κοσμικὰ φρονήσαντες. Τότε διαχωρισθήσονται γονεῖς καὶ τέκνα, πατὴρ καὶ υἱός, μητέρες καὶ θυγατέρες, φίλοι ἀπὸ φίλων, συγγενεῖς ἀπὸ συγγενῶν. Τότε διαχωρισθήσονται ἔλεεινῶς ἀνδρόγυνα τὰ μὴ φυλάξαντα τὴν κοίτην ἀμίαντον. Ἀλλὰ παρεάσω τὰ λοιπὰ εἰπεῖν· καὶ γὰρ συνέχει με φόβος ἐν ταύτῃ μου τῇ διηγῆσει. Τότε λοιπὸν ἐλαυνόμενοι καὶ τυπτόμενοι ὑπὸ ἀγρίων Ἀγγέλων καὶ ὠθούμενοι, ἀποτρέχονται, τοὺς ὀδόντας τρίζοντες καὶ πυκνοτέρως στρεφόμενοι εἰς τὰ ὀπίσω ἰδεῖν τοὺς δικαίους, ὅθεν ἐχωρίσθησαν. Καὶ βλέπουσι τὴν χαρὰν ἐκείνην καὶ τὸ φῶς, ὅθεν ἐχωρίσθησαν, καὶ θρηνοῦσι πικρῶς. Καὶ ἀποκρύπτονται λοιπόν, μηκέτι δυνάμενοι εἰς τὰ ὀπίσω θεωρεῖν. Καὶ ἐγγίζουσι τὸν χαλεπώτατον τόπον, ὅπου πάλιν διαχωρίζονται καὶ μερίζονται εἰς ὅλας τὰς κολάσεις. Τότε θεωροῦντες τὴν τελείαν ἀπόφασιν, καὶ ὅτι οὐδεὶς ὁ παρακαλῶν ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδὲ ἄφεις καταλαμβάνει, ἵνα ἀνακάμψωσιν, ὀλολύζοντες λέγουσιν· ὦ, πόσον καιρὸν ἀπώλεσαμεν ἐν ἀμελείᾳ! Ὡς, πῶς ἐνέπαιξεν ἡμᾶς ὁ μάταιος βίος! Πῶς ἄλλους θεωροῦντες ἀγωνιζομένους οὐκ ἠγωνισάμεθα, ἀλλὰ τῶν θεῶν 72 ὡν Γραφῶν ἀκούοντες ἐγελῶμεν, χλευάζοντες τοὺς ἀναγινώσκοντας! Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐλάλει διὰ τῶν Γραφῶν, καὶ οὐ προσείχομεν ὥδε ἡμεῖς βοῶμεν, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποστρέφει ἀφ' ἡμῶν. Τί ἡμᾶς ὠφέλησεν ὅλος ὁ κόσμος; Ποῦ ὁ πατήρ, ὁ γεννήσας; Ποῦ ἡ μήτηρ, ἡ ὠδίνουσα; Ποῦ τὰ τέκνα; Ποῦ οἱ φίλοι; Ποῦ ὁ πλοῦτος; Ποῦ τὰ ὑπάρχοντα; Ποῦ ὁ θόρυβος καὶ τὰ ἄριστα; Ποῦ ὁ πολὺς καὶ ἄκαιρος δρόμος τοῦ βίου;

Ποῦ ἡ συγγένεια καὶ οἱ γνώριμοι; Ποῦ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται καὶ οἱ σοφοί; Πῶς ἐκ τούτων οὐδεμίαν ἔχομεν ὠφέλειαν; Τότε θεωροῦντες τὴν παντελεῖ ἔγκατάλειψιν καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, ἀνακαλούμενοι μετὰ στεναγμῶν καὶ πικρῶν δακρῶν λέγουσι· σῶζεσθε, ἅγιοι καὶ δίκαιοι, ὅθεν ἡμεῖς ἐχωρίσθημεν· σῶζεσθε, φίλοι καὶ συγγενεῖς· σῶζεσθε, πατέρες καὶ μητέρες· σῶζεσθε, υἱοὶ καὶ θυγατέρες· σῶζεσθε, Ἀπόστολοι· σῶζεσθε, Προφῆται καὶ Μάρτυρες Κυρίου. Σῶζου, Δέσποινα Θεοτόκε· σὺ μὲν πολλὰ ἐκοπίασας παρακαλοῦσα, ἵνα σωθῶμεν, ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἠθελήσαμεν μετανοῆσαι καὶ σωθῆναι. Σῶζου καὶ σύ, τίμιε καὶ ζωοποιεῖ Σταυρέ. Σῶζου, ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς, ὃν ἐφύτευσεν ὁ Κύριος. Σῶζου, ἡ ἄνω Ἰε 73 ρουσαλήμ, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων. Σῶζου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἡ μὴ ἔχουσα τέλος. Σῶζεσθε, πάντες· οὐκέτι θεασόμεθα τινα ἐξ ὑμῶν. Εἰς κρίσιν ἀπερχόμεθα μὴ ἔχουσαν τέλος, μηδὲ ἄνεσιν. Καὶ λοιπὸν ἀπέρχονται ἕκαστος εἰς τὸν ἠτοιμασμένον τόπον, ὃν ἠτοιμάσαν ἑαυτοῖς, μὴ θελήσαντες μετανοῆσαι, ἵνα λυτρωθῶσιν ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ ἀνάγκης ἐκείνης. Διὰ τοῦτο κολάζονται εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἠκούσατε, ἀδελφοί μου, τὴν ἀπόφασιν. Ἠκούσατε τί πανθάνουσιν οἱ ἀμελοῦντες. Ἠκούσατε τὰ περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς πονηρᾶς ὥρας. Φροντίσωμεν, ἀδελφοί· ἐκείνη γὰρ ἡ ὥρα ἐστὶν ἡ δοκιμάζουσα ὅλον τὸν βίον ἡμῶν. Περὶ ταύτης τῆς φρικτῆς ὥρας ἡ θεία Γραφή ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις βοᾷ καὶ προλέγει καὶ διαμαρτύρεται, ἵνα μὴ καταισχνθῶμεν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Περὶ ταύτης τῆς ὥρας ἔλεγεν ὁ προφήτης Δαυΐδ, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Περὶ ταύτης τῆς ὥρας ὁ Ἀπόστολος ἐβόα· βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε· φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Περὶ ταύτης τῆς ὥρας ἔλεγεν ὁ Δεσπότης Χριστός· ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης. Ταύτην τὴν ὥραν κατὰ νοῦν λαβόντες 74 οἱ Ἅγιοι, ἀφῆκαν πάντα τὰ τερπνὰ τοῦ βίου· οἰκίας, πλοῦτον, πρόβατα, βόας, ἵππους, φίλους, ἀδελφούς, συγγενεῖς, τέκνα, τρυφήν, λουτρά, χῶρας, δικαστήρια· πάντα ἀφέντες ἔφυγον ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἵνα μὴ καταισχνθῶσιν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Καὶ οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν ποθήσαντες, ἤρπασαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ οὐκ ἔστιν ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀλλ' ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον, ὡς γέγραπται. Μακάριοι οἱ σπουδαῖοι. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες. Μακάριοι οἱ εὐρισκόμενοι φίλοι Χριστοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. Μακάριοι οἱ γρηγοροῦντες ἐν ἐλεημοσύνῃ. Μακάριοι οἱ ἀγρυπνοῦντες ἐν προσευχαῖς. Μακάριοι οἱ πραγματευόμενοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Μακάριοι οἱ κρούοντες εἰς τὴν θύραν τοῦ Χριστοῦ ἐν μακροθυμίᾳ. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος, ὁ σκορπίζων τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ὡς καιρὸς ἐστί. Μακάριος ὁ ἀγοράζων ἔλαιον, 75 πρὶν λυθῆ ἢ πανήγυρις. Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ Κύριος εὐρήσει οὕτως ποιοῦντα. Μακάριοι ἔσμεν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐὰν μὴ περικακήσωμεν κρούοντες· ἀνοίξει γὰρ ἡμῖν. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπὼν· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Καὶ πάλιν, ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν· αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς. Αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.